

Cavallier József: „A püspöki kar és a magyar Szent Kereszt Egyesület embervédő munkája.” *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme* c. kötetben, 148–168. o. Lásd továbbá Lévai, *Szürke könyv, i. m.*, 83–85. o. és Szenes beszélgetését Éliás Józseffel *Befejezetlen múlt* c. kötetében, 35–36. o.

71. A bizottság hivatalos neve A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje Jó Pásztor Missziói Albizottsága volt. A közhasználatban csak mint „Jó Pásztor Bizottságot” vagy „Jó Pásztor Missziót” emlegették. E könyvben egyazon értelemben használjuk e két elnevezést.

72. Például Stern Samu kérésére Steckl Adolfné, a bizottság egyik tagja megvizsgálta Berend Béla rabbi ellentmondásos tevékenységét. Lásd Éliás nyilatkozatát a YIVO archívumában, 768/3652/a. köteg. 1985. május 30-án kelt levelében, amelyet hozzám intézett, Éliás kétségbe vonta ennek a kijelentésnek az érvényességét. Viszont megerősítette a Stecklnére vonatkozó utalást, és további részletekkel szolgált arra vonatkozólag, hogy ő maga is gyanúperrel szemlélte Berend rabbi akkori tevékenységét. Hangsúlyozta, hogy Stern eredetileg Cavallier Józsefhez intézte kérését, és ő maga – azaz Éliás – kapcsolatba is lépett ez ügyben a Zsidó Tanács két tagjával, Komoly Ottóval és Földes Istvánnal, illetve dr. Szilágyi Sándorral, a belügyminisztérium tanácsosával. Lásd továbbá a 14. fejezetet.

73. Lásd a K.70/1944. sz. memorandumot, amelyet Muraközy Gyula és Éliás aláírásával május 12-én küldtek el a református egyház vezetőihez, a *MOL* 180. tekercsén.

74. E célból szorosan együtt dolgozott Török Sándorral, aki az áttérteket képviselte a Zsidó Tanácsban. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 151–155. o. Török beszámolóját lásd a YIVO levéltárban, 768/3643 köteg. Éliás lelkész működéséről további részleteket lásd Szenes Sándorral való, már idézett beszélgetésében.

75. Legtöbbjük áttért szülők gyermeke és keresztény árva volt. Több gyermeket bújtatott budai villájában Homonnay Tivadar is, aki 1942 és 1944 márciusa között Budapest főpolgármestere volt. A zsidó gyerekek védelme szintén a Nemzetközi Vöröskereszt A osztályának volt a feladata. Homonnayról részleteket közöl: *Menóra*, 1993. június 18.

76. A B szekció szervezeti felépítését, a lakások és a bennük elrejtett gyermekek listáját lásd Friedrich Born: *Bericht an das Internationale Komitee von Roten Kreuz in Genf*. Genf, 1945. június, 56. o.

77. *Uo.*, 37–39. o. Hagenmacher Heinrich (Henrik) a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke volt. Továbbiakat közöl Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig*. Magvető, Bp., 1978, 511–512. o.

78. Sztehló tiszteletes nyilatkozatát a YIVO őrzi a 768/3644. sz. iratkötegben. Nem sokkal a háború után Sztehló tiszteletes Svájcban telepedett meg. Hősiességéért és emberbaráti cselekedeteiért a Yad Vashem érdemrendet, tiszteletbeli díszoklevelet adományozott neki, és fát ültetett az Igazak sugárútján Yad Vashemben.

79. Nagy tiszteletest Gábor Lajos, a híres Gábor nővérek apja mutatta be Domonkosnak. További részletek találhatóak a Jó Pásztor Bizottságról Bereczky, *Hungarian Protestantism, i. m.*, 19, 43–46; Lévai, *Szürke könyv, i. m.*, 86–87; valamint Munkácsi, *Hogyan történt?*, 151–154. o.